

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
postmottak@kmd.dep.no

Oslo, 30.11.2020

Innspill fra Foreningen for innovasjonsselskaper i Norge

Nasjonal handlingsplan for bærekraftsarbeidet i Norge

Foreningen for innovasjonsselskaper i Norge (FIN) representerer innovasjonsselskaper: forsknings- og kunnskapspark, teknologioverføringskontorer og kommersialiseringsaktører (TTOer/KA). Våre medlemmer er også klyngeoperatører og drifter inkubatorer og akseleratorprogrammer. Flere har egen investeringsvirksomhet eller tette relasjoner til kapitalmiljøer og private investorer. FIN er en bransjeforening i Abelia – NHOs forening for kunnskaps- og teknologibedrifter.

Vi takker for muligheten til å gi innspill til den nasjonale handlingsplanen for bærekraftsarbeidet i Norge.

FNs 17 bærekraftsmål peker ut retningen for næringsutvikling og bedre samfunnsløsninger. Vår evne til å løse disse utfordringene blir avgjørende for vår fremtid som konkurransedyktig kunnskapsnasjon og vår velferd. Om forskning, innovasjon og næringsliv skal kunne levere på samfunnets behov for bærekraftig omstilling, må de statlige ressursene i enda større grad rigges deretter. Vi må finne nye måter å samarbeide på, og den viktigste oppgaven til handlingsplanen er å skissere hvordan vi må jobbe, og hvordan vi kan skape retning og kraft i samspillet mellom det offentlige, næringslivet, akademia og kapital/investorer.

Vårt innspill tar utgangspunkt i de spørsmålene som Kommunal- og moderniseringsdepartementet har bedt om innspill til.

Målgruppe og mål:

Hvem bør handlingsplanen rette seg mot og hva skal oppnås?

Som et ressurssterkt og velorganisert land, har Norge alle muligheter for å lykkes og være et foregangsland på bærekraft. Vi har en kompetent og høyt utdannet befolkning, teknologimiljøer i verdenstoppen og en stat som kan legge til rette for og initiere nytenkning og innovasjon.

Handlingsplanen må sikre at vi oppnår de tre pilarene i FN's bærekraftsmål samtidig – miljøvennlig, sosial og økonomisk utvikling. Oppnåelse av bærekraftsmålene vil kreve radikale endringer i måten vi tar i bruk ny kunnskap på, og hvordan vi samarbeider. Planen må rette seg mot alle deler av samfunnet, men næringslivet vil være en sentral drivkraft for at Norge skal lykkes med bærekraftsmålene. Lykkes vi med å mobilisere innovasjonsmiljøer, forskningsbaserte oppstartsbedrifter og øvrig næringsliv, svarer det også på andre utfordringer Norge står overfor; å skape nye jobber og utvikle nye bærekraftige og konkurransedyktige næringer som kan ta økte markedsandeler i internasjonale markeder.

I første rekke må planen rettes mot politisk nivå, forvaltningen og virkemiddelapparatet, til de som legger rammene for at ulike innovasjonsmiljøer kan bidra til å nå bærekraftsmålene. Et godt samspill mellom politikk, akademia og næringsliv vil være avgjørende for at vi når de målene vi setter oss. Henstillingen må også gå direkte til etablert næringsliv og til forsknings- og innovasjonsmiljø om at dette er en felles, nasjonal oppgave. De ulike aktørene i innovasjonssystemet må utfylle hverandre, og for å lykkes er det avgjørende at det er en hel verdikjede som fungerer og at det offentlige bidraget er forutsigbart og koordinert.

Vel så viktig er det derfor at arbeidet med handlingsplanen er nøye påkoblet og blir førende for andre viktige prosesser som pågår fra regjeringens side. Den langsiktige planen for gjenoppbygging etter korona bør stimulere til utvikling og bruk av ny teknologi, og til omstilling til et samfunn med lavere utslipp, høyere ressurseffektivitet og mer sirkulære verdikjeder. Mer konkret må arbeidet med bærekraftsmålene være førende for andre politiske prosesser, som gjennomgangen av det næringsrettede virkemiddelapparatet, oppfølgingen av eksporthandlingsplanen, nasjonal strategi for sirkulær økonomi og hvordan Norge skal lykkes med å kommersialisere mer fra offentlig finansiert forskning.

Innretning:

[Hvordan legge opp selve dokumentet for at det skal bli et nyttig verktøy for næringsliv, sivilsamfunn, akademia og offentlig sektor?](#)

Når målet er å få til noe radikalt annerledes bør også selve planprosessen bære preg av det. For å løse samfunnsutfordringene må både regjeringen og samfunnet som helhet jobbe annerledes. Vi må bygge ned hindrene som ligger i sektortenkningen og legge bedre til rette for helhetstenkning. Samordningen som er nødvendig må gå på tvers av departementene.

Vi håper at denne planen kan bli et godt eksempel på systemtilnærming i praksis, ved å etablere samhandling rundt de utfordringene som skal løses, og med involvering av de sentrale aktørene som er drivkrefter på området. På denne måten kan vi fremskynde omstillingen og skape bedre samhold og forpliktelse rundt de mål som skal oppnås.

Handlingsplanen bør være en verktøykasse for hvordan ulike deler av offentlig sektor, næringslivet, akademia og sivilsamfunnet kan arbeide for å oppnå bærekraftsmålene. Planen må være kortfattet, gjerne utvikles på en digital plattform, der det er lenker til relevante virkemidler og gode eksempler/«best practice». Den bør kunne brukes som del av ulike aktørers strategiprosesser, og det bør være et mål at deler av planen kan benyttes i undervisning og formidling slik at kunnskapen om tiltakene forankres og spres.

Problembeskrivelse:

[Hvilke utfordringer står i veien for å nå bærekraftsmålene i Norge innen 2030? Hvilke dilemmaer møter vi, og hvordan skal vi løse disse dilemmaene?](#)

Det mangler ikke på gode intensjoner og ambisiøse fremtidsplaner knyttet til bærekraft, men det gjøres for lite og det jobbes for sakte. Effekten av mange enkelttiltak er gjerne små, skrittvis

endringer. Det er flere årsaker til dette:

- Mangel på felles visjoner og nasjonalt samhold mot et bærekraftig samfunn
- Utilstrekkelige koplinger mellom forskning, næringsliv og myndigheter
- Manglende kompetanse innenfor systemisk metode som verktøy for omstilling av næringslivet og institusjonelle rammeverk
- Risikoaversjon i offentlig sektor
- Manglende kompetanse rundt nye bærekraftige strategier som f.eks. nye forretningsmodeller og sirkulære verdikjeder.

For å oppnå FNs bærekraftsmål, er det avgjørende at et lite land som Norge med ca. 5 millioner innbyggere, har gode relasjoner og koblinger mot andre land og overnasjonale prosesser i f.eks. EU. Bærekraftsutfordringene er globale, og tett kobling mot internasjonale miljøer kan sikre retningen og øke innovasjonstakten. Norge bør derfor delta i europeiske rammeprogram som Horisont Europa, Digital Europe Programme, COSME og InvestEU.

Missions og systeminnovasjon som metode

Bærekraftsmålene henger sammen, og mange av målene er sterkt avhengige av hverandre. Utfordringene er derfor både komplekse og vanskelige, noen ganger umulige, å bryte ned i stadig mindre delmål som en individuell aktør har evnen eller ansvaret for å løse.

For å nå de overordnede målene, er vi nødt til å skalere opp fra enkelttiltak til å endre systemer og rammeverk for hvordan vi opererer, innoverer og skaper konkurransekraft. Vi trenger derfor prosesser og finansiering som bidrar til systeminnovasjon, dvs. innovasjoner som kan forandre alt fra samfunnsområder til hele næringer.

I EU er *missions* identifisert som et verktøy for å samle krefter og sette retning for innovasjonsarbeidet. En missionsorientert arbeidsmetode med klare prosesser tar sikte på systemendring. Aktører fra forskjellige sektorer, bransjer og fagområder samles rundt dristige, inspirerende og målbare mål.

Utfordringene gjør at vi i større grad må jobbe i økosystemer. Dette innebærer en større grad av privat/offentlig samarbeid og at ulike aktører i verdikjeden har eierskap til løsningene. Når myndighetene nå igangsetter tiltak for å fremme bærekraft, er det viktig at man klarer å frigjøre seg fra tradisjonelle tankesett rundt eksisterende silobaserte virkemidler, slik at nåværende barrierer ikke fortsetter å hemme utvikling av nye løsninger. Systemisk tilnærming er avgjørende for å omstille både tradisjonelle og eksisterende næringer, men også for å generere nye potensielle eksportnæringer for Norge. Vi må i større grad jobbe på tvers av sektorer, bransjer og fagfelt. Vi må bygge nye arenaer for kunnskapsdeling og nye koplingsbokser - slik at vi sammen kan forstå hvorfor og hvordan vi kan gjøre bærekraft lønnsomt. Det er i skjæringspunktet mellom ulike disipliner og aktører at fremtidens løsninger utvikles.

Styrke Norges innovative økosystem

Næringslivet forholder seg til de strukturer som settes av staten. Endres disse, endrer det også rammebetingelsene for næringslivets bidrag til å nå bærekraftsmålene. Vedtar man riktige rammebetingelser, får vi også fortgang i arbeidet om å nå målene.

Om forskning, innovasjon og næringsliv skal kunne levere på samfunnets behov for bærekraftig omstilling, må de statlige ressursene i enda større grad rigges deretter. Dagens statlige virkemidler er i stor grad fundamentert på historiske måter å samarbeide på og rettes i liten grad mot hele verdikjeden innenfor de ulike sektorene. Dagens virkemiddelapparat er i for stor grad orientert mot enkeltprosjekter og enkeltaktører. Selv større prosjektvirkemidler som f.eks. SFler og NCEer må, i denne sammenhengen, sies å være sektor-orientert og med det relativt «smale» i sin tematiske innretning. Utviklingsprosjekter innenfor disse virkemidlene er rettet inn mot mindre deler av verdikjeden. Dette betyr at det er få, eller ingen, aktører som i realiteten tar ansvaret for helheten i en større problemstilling innenfor en næring eller helheten i samfunnsutfordringer som det offentlige må løse gjennom et partnerskap med private aktører.

Klyngene bør få en tydelig definert rolle

En måte å få til en større grad av samarbeid på tvers av verdikjeder, kan være å gi klyngene våre sentrale oppgaver i implementeringen av bærekraftsmålene. Klyngene øker innovasjons- og omstillingstakten innen områder som helse, hydrogen og havvind gjennom å bidra til samhandling på tvers av næringsliv, oppstartsbedrifter, akademia, kapital og offentlig sektor. En stor andel av klyngene er også vant til en mer missionsorientert arbeidsmetode gjennom samarbeid med klynger og innovative næringsmiljø i Europa.

Kommersialisering fra forskning og tilgang på kapital

Mange av svarene på de store globale utfordringene innenfor bærekraft vil ligge i helt nye løsninger som enda ikke er tenkt ut og mange av disse løsningene vil skje innenfor forskningsbasert innovasjon. Flere evalueringer og utredninger, som *Gjennomgang av det norske innovasjonssystemet* (OECD 2017), har pekt på at Norge får for lite ut av forskningen slik at den kommer samfunnet til gode i form av nye forretningsideer, bedrifter og arbeidsplasser.

Handlingsplanen må innrettes mot universiteter, forskningsinstitusjoner og deres teknologioverføringskontorer (TTOer), da disse har et spesielt ansvar for å sikre bærekraftig bruk av forskningsresultater. Ved å insentivere forskere og akademia til å jobbe mer med innovasjon, og sikre gode rammebetingelser for kommersialisering av FoU, kan forskningen komme samfunnet til gode blant annet i form av forskningsbaserte oppstartsbedrifter. På denne måten kan Norge få frem det nye næringslivet som bidrar med ny muliggjørende teknologi og omstilling mot bærekraft og fremtidens industri.

En utfordring man møter i arbeidet med innovasjon, entreprenørskap og kommersialisering av FoU, er mangelen på kapital til å investere i oppstartsselskapene. Dette gjelder særlig mangel på fleksibel tidligfase-finansiering (i idéfasen) og tilgang på høyrisiko investeringsmidler i et selskaps tidlige vekstfase (presåkn-fasen). Skal Norge lykkes med å få frem flere vekstselskaper må offentlige finansieringsordninger i større grad enn i dag innrettes mot bærekraftige oppstartsbedrifter i idé- og presåkn-fasen. Her har virkemiddelapparatet, TTOer og inkubatorer en sentral rolle i å gjøre det

attraktivt å investere i bærekraftige løsninger, tilsvarende er offentlige investeringsfond som Nysnø avgjørende.

Det næringsrettede virkemiddelapparatet må bygge oppunder bærekraftsmålene

Som nevnt tidligere, mener vi at det er avgjørende at arbeidet med handlingsplanen sees i sammenheng med andre pågående initiativ fra regjeringens side. Det er særlig relevant at bærekraftsmålene kobles tett opp mot gjennomgangen av det næringsrettede virkemiddelapparatet. Virkemiddelapparatet må:

- Målrettes mot å løse samfunnsutfordringer
- Designes for å bidra til grønn omstilling
- Struktureres rundt «missions» etter modell fra EU
- Riggges slik at hver funksjon/aktør har en klar rolle i forhold til helheten i virkemiddelapparatet, med tydelig eierskap og kunnskapsdeling mellom de ulike aktørene
- Forsterkes med satsing på samspillsvirkemidler som klynger og virkemidler for systemisk og transformativ innovasjon
- Innrettes mot å få frem flere forskningsbaserte oppstartsbedrifter
- Bidra til økt tilgang på kapital, særlig i et selskaps idé- og tidlige vekstfase.

Måling/rapportering:

Hvordan kan handlingsplanen bidra til bedre måling og rapportering?

Det er behov for gode indikatorer for bærekraft. Næringslivet merker allerede at det stilles langt strengere krav både fra myndigheter og kunder til at både produkt og produksjonsprosess skal bidra til bærekraft. Også investorer og kapitalmarkeder er i rask endring. På få år har etterspørselen etter bærekraftige investeringsobjekter økt eksponentielt i verden, og alt fra pensjonsfond, til private formuer krever nå at kapitalen som investeres går til bærekraftige prosjekter. Mer enn 80 prosent av venturekapital-selskapene i Norge har nå bærekraftsmål som resultatindikatorer. Det pågår derfor en rivende utvikling ute i markedet når det gjelder hvordan det bør rapporteres på klima- og miljø.

Det er viktig at krav og målekriterier i størst mulig grad baseres på internasjonale standarder, slik at næringslivets løsninger får et internasjonalt marked og at det ikke etableres særnorske standarder. Norge bør i krav som stilles og ved måling og rapportering alltid foretrekke internasjonale standarder. Dette vil både gjelde for næringslivet og for samfunnet for øvrig. Internasjonal sertifisering må gis større vekt ved offentlige anskaffelser enn nasjonale sertifiseringer, slik at eksportbedrifter lykkes i hjemmemarkedet, samt at de ikke får ekstra kostnader med nasjonale krav.

Vennlig hilsen,

Anne Cathrin Østebø
styreleder FIN

Trine Ellingsen
daglig leder FIN